

vi. 8. *Habentes solum vasa, & quibus tegamini, his contenti simus.* Paupertas igitur laudabilis est, in quantum hominem liberat ab illis vitis quibus aliqui per divitias implicantur: in quantum autem sollicitudinem tollit quæ ex divitiis consurgit, est utilis quibusdam, qui scilicet sunt ita dispositi, ut circa meliora occupentur; quibusdam vero nociva, qui ab hac sollicitudine liberati, in peiores occupationes cadunt: unde Gregor. in VI. Moral. *Sape qui occupati bene humanis usibus viverent, gladio suæ quietis extinguntur.* In quantum vero, paupertas bonum quod ex divitiis provenit, scilicet subventionem aliorum, & sustentationem propriam, impedit, simpliciter malum est: nisi in quantum subventio quæ in temporalibus proximis subveniunt, per majus bonum potest recompensari, scilicet per hoc quod homo divitiis carens liberius potest divinis, & spiritualibus vacare. Bonum autem sustentationis propriæ adeo necessarium est, quod nullo alio bono recompensari potest: nullius enim boni obtentu debet homo sibi sustentationem vitæ subtrahere. Paupertas igitur talis laudabilis est cum homo à sollicitudinibus terrenis liberatus, liberius divinis & spiritualibus vacat: ita tamen quod cum ea remaneat facultas homini per licitum modum sustentandi se ipsum, ad quod non multa requiruntur: & quanto modus vivendi in paupertate minorem sollicitudinem exigit, tanto paupertas est laudabilior, non autem quanto paupertas fuerit major: non enim paupertas secundum se bona est, sed in quantum liberat ab illis quibus homo impeditur quo minus spiritualibus intendat: unde secundum modum quo homo per eam liberatur ab impedimentis prædictis, est mensura bonitatis ipsius. Et hoc est commune omnibus exterioribus, quia in tantum bona sunt, in quantum proficiunt ad virtutem, non autem secundum se ipsa.

CAPUT CXXXIV.

Solutio rationum supra inductarum contra paupertatem.

HIS autem visis, rationes prædictas quibus paupertas impugnatur, dissolvere non est difficile. Quamvis enim homini naturaliter insit appetitus congregandi ea quæ sunt necessaria ad vitam, ut prima ratio proponebat; non tamen hoc modo quod oporteat quemlibet circa hoc opus occupari: nec enim in apibus omnes eidem vacat officio; sed quædam colligunt mel, quædam ex cera domos constituunt; reges etiam circa hæc opera non occupantur. Et similiter necesse est in hominibus esse. Quia enim multa necessaria sunt ad hominis vitam, ad quæ unus homo per se sufficere non posset; necessarium est per diversos diversa fieri, puta ut quidam sint agricultores, quidam animalium custodes, quidam ædificatores, & sic de aliis: & quia vita hominum non solum indiget corporalibus, sed magis spiritualibus, necessarium est etiam ut quidam vacent spiritualibus rebus ad meliorationem aliorum, quos oportet à cura temporalium absolutos esse. Hæc autem distributio diversorum officiorum in diversas personas fit divina providentia, secundum quod quidam magis inclinantur ad hoc officium quam ad alia. Sic ergo patet quod qui temporalia relinquunt, non sibi subtrahunt sustentationem vitæ, ut secunda ratio proponebat: remanet enim eis spes probabilis suæ vitæ sustentandæ vel ex labore proprio, vel ex alio-

(1) *Al. separare.*

rum beneficiis, sive accipiant ea in possessionibus communibus, sive in victu quotidiano. Sicut enim quod per amicos possumus, per nos aliquantulum possumus, ut Philosophus dicit; ita & quod ab amicis habetur, à nobis aliquantulum habetur.

Oportet autem inter homines ad invicem esse amicitiam, secundum quod sibi invicem subserviunt vel in spiritualibus, vel in terrenis officiis. Est autem majus subvenire alteri in spiritualibus quam in temporalibus, quanto spiritualia sunt temporalibus potiora & magis necessaria ad finem beatitudinis consequendum. Unde qui subtrahit sibi facultatem subveniendi aliis in temporalibus per voluntariam paupertatem, ut acquirat spiritualia, per quæ utilis potest aliis subvenire, non facit contra bonum societatis humanæ, ut tertia ratio concludebat.

Patet etiam ex prædictis quod divitiæ quoddam bonum hominis sunt, secundum quod ordinantur ad bonum rationis, non autem secundum se: unde nihil prohibet paupertatem melius esse, si per eam ad perfectius bonum aliquis ordinatur: & sic solvitur quarta ratio.

Et quia neque divitiæ, neque paupertas, neque aliud exteriorum est secundum se hominis bonum, sed solum secundum quod ordinantur ad bonum rationis; nihil prohibet ex quolibet eorum aliquod vitium oriri, quando non veniunt in usum hominis secundum regulam rationis; nec tamen propter hoc sunt simpliciter mala iudicanda, sed malus usus eorum; & sic neque paupertas est abijcienda: propter aliqua vitia quæ ex ea accidentaliter quandoque procedunt, ut quinta ratio ostendere videbatur.

Hinc etiam considerandum est, quod medium virtutis non accipitur secundum quantitatem exteriorum quæ in usum veniunt, sed secundum regulam rationis: unde quandoque contingit quod illud quod est extremum secundum quantitatem rei exterioris, secundum regulam rationis est medium. Neque enim est aliquis qui ad majora tendat quam imaginarius, vel qui in sumptibus magnificum magnitudine (1) superet. Medium ergo dicitur non quantitate sumptus, aut alicujus hujusmodi; sed in quantum non transcendit regulam rationis, nec ab ea deficit: quæ quidem regula non solum metitur quantitatem rei quæ in usum venit, sed conditionem personæ, & intentionem ejus, opportunitatem loci, & temporis, & alia hujusmodi, quæ in actibus virtutum requiruntur. Non igitur aliquis per voluntariam paupertatem contrariatur virtuti, quamvis omnia deserat. Nec hoc prodigialiter facit, cum hoc faciat debito fine, & aliis conditionibus debitis servatis. Plus enim est se ipsum morti exponere (quod tamen aliquis per virtutem fortitudinis operatur debitis circumstantiis servans) quam omnia sua relinquere debito fine. Et sic solvitur ratio sexta.

Quod autem ex verbis Salomonis inducitur, non est contrarium. Manifestum est enim quod loquitur de coacta paupertate, quæ furandi solet esse occasio.

CAPUT CXXXV.

Solutiones objectionum contra particulares modos vivendi in paupertate.

POST hoc autem considerandum est de modis quibus oportet vivere eos qui paupertatem voluntariam sectantur.

Et

Et primus quidem modus, scilicet quod de pretio possessionum venditarum omnes communiter vivunt, sufficiens est, non tamen ad longum tempus; & ideo Apostoli hunc modum vivendi fidelibus in Hierusalem instituebant, quia prævidebant per Spiritum Sanctum quod non diu in Hierusalem simul commorari deberent, tum propter persecutiones, & injurias eis inferendas à Judæis, tum etiam propter instantem destructionem civitatis, & gentis. Unde non fuit necessarium nisi ad modicum tempus fidelibus providere: & propter hoc transeuntes ad gentes, in quibus firmata, & perduratura erat Ecclesia, hunc modum vivendi non leguntur instituisse.

Non autem est contra hunc modum vivendi fraus quæ potest per dispensatores committi: hoc enim est commune in omni modo vivendi, (1) in quibus aliqui ad invicem convivunt; in hoc autem tanto minus, quanto difficilius contingere videtur quod perfectionem vitæ sectantes fraudem committant. Adhibetur etiam contra hoc remedium per providam fidelium dispensationem institutionem: unde sub Apostolis electi sunt Stephanus, & alii qui ad hoc officium idonei reputabantur.

Est autem & secundus modus vivendi convenientis voluntariam paupertatem sectantibus, ut scilicet de possessionibus communibus vivant. Nec per hunc modum aliquid deperit perfectionis ad quam tendunt paupertatem voluntariam assumptes. Potest enim fieri per unius, vel paucorum sollicitudinem ut possessiones modo debito procurantur; & sic alii absque temporalium sollicitudine remanentes, libere possunt spiritualibus vacare, quod est fructus voluntariæ paupertatis. Nec etiam illis deperit aliquid de perfectione vitæ qui hæc sollicitudinem pro aliis assumunt: quod enim amittere videntur in defectu quietis, recuperant in obsequio charitatis, in quo etiam perfectio vitæ consistit. Nec etiam propter hunc modum vivendi concordia tollitur occasione communium possessionum. Tales enim debent voluntariam paupertatem assumere qui temporalia contemnant; & tales pro temporalibus communibus discordare non possunt; præsertim cum ex temporalibus nihil præter necessaria vitæ debeant expectare; & cum dispensatores oporteat esse fideles. Nec propter hoc quod aliqui hoc modo vivendi abutantur, hic modus vivendi potest improbari; cum etiam bonis mali utantur male, sicut & malis boni bene utantur.

Tertius etiam modus vivendi paupertatem voluntariam assumptibus convenit, ut scilicet de labore manuum vivant. Non enim vanum est temporalia dimittere, ut iterum acquirantur per laborem manuum, sicut prima ratio in contrarium proponebat: quia divitiarum possessio & sollicitudinem requirebat in procurando, vel saltem in custodiendo, & affectum hominis ad se trahebat; quod non accidit (2) dum obsequiis per laborem manuum quotidianum victum acquirere studet. Patet autem quod ad acquirendum per laborem manuum victum quantum sufficit ad naturæ sustentationem, modicum tempus sufficit, & modica sollicitudo necessaria est; sed ad divitias congregandas, vel superfluum victum quærendum, per laborem manuum, sicut sæculares artifices intendunt, oportet multum tempus impendere, magnam sollicitudinem adhibere: in quo patet solutio secundæ rationis.

Considerandum est autem, quod Dominus in Evangelio non laborem prohibuit, sed sollicitudinem

(1) *Num in quo? (2) Forte dum aliquis.*

mentis pro necessariis vitæ: non enim dixit: Nolite laborare, sed nolite solliciti esse, quod à minori probat. Si enim ex divina providentia sustentantur aves, & lilia, quæ inferioris conditionis sunt, & non possunt laborare illis operibus quibus homines sibi necessarium victum acquirunt; multo magis providebit hominibus, qui sunt dignioris conditionis, & quibus dedit facultatem per proprios labores victum quærendi; ut sic non oporteat anxie sollicitudine de necessariis vitæ affligi. Unde patet quod per verba Domini quæ inducebantur, huic modo vivendi non derogatur.

Nec etiam iste modus vivendi potest reprobari per hoc quod non sufficiat: quia hoc ut in paucioribus accidit quod aliquis non possit tantum labore manuum acquirere quod sufficiat ad necessarium victum, vel propter infirmitatem, vel propter aliquid hujusmodi. Non est autem propter defectum qui in paucioribus accidit, aliqua ordinario repudianda: hoc enim & in naturalibus, & etiam in voluntariis ordinationibus accidit; nec est aliquis modus vivendi per quem ita provideatur homini quin quandoque possit deficere. Nam & divitiæ furto, aut rapina possunt auferri; sicut & qui de labore manuum vivit, potest debilitari. Remanet tamen aliquod remedium circa prædictum modum vivendi, ut scilicet ei cujus labor ad proprium victum non sufficit, subveniatur vel per alios ejusdem societatis, qui plus laborare possunt quam eis necessarium sit, vel etiam per eos qui divitias possident secundum legem charitatis, & amicitie naturalis, qua unus homo alteri subvenit indigenti. Unde & cum Apostolus dixisset II. Thess. III. 10. *Qui non vult operari, non manducet*: propter alios qui sibi non sufficientem ad victum quærendum proprio labore, subdit admonitionem ad alios dicens: *Vos autem nolite deficere bene facientes.*

Cum etiam ad victum necessarium pauca sufficiant, non oportet eos qui modicis sunt contenti, magnum tempus occupare in necessariis quærendis labore manuum; & ita non impediuntur multum ab aliis operibus spiritualibus, propter quæ paupertatem voluntariam assumpserunt: & præcipue cum manibus operando possint de Deo cogitare, & eum laudare, & alia hujusmodi facere quæ singulariter sibi viventes observare oportet. Sed ne omnino in spiritualibus operibus impediuntur, possunt etiam aliorum fidelium beneficiis adjuvari. Licet autem voluntaria paupertas non assumatur propter otium tollendum, aut carnem macerandam opere manuali, quia hoc & divitiis possidentes facere possunt; non tamen est dubium quin labor manualis ad prædicta valeat, etiam sub modica victus necessitate. Tamen otium per alias occupationes utiliores potest auferri, & carnis concupiscentia validioribus remediis edomari; unde propter hujusmodi non imminet necessitas laborandi his qui alias habent, vel habere possunt unde licite vivant: sola enim necessitas victus cogit manibus operari: unde & Apostolus dicit II. Thess. III. 10. *Qui non vult operari, non manducet.*

Quartus etiam modus vivendi de his quæ ab aliis inferuntur: est convenientis illis qui voluntariam paupertatem assumunt. Non enim hoc est inconveniens ut qui sua dimisit propter aliquid quod in utilitatem aliorum vergit, de his quæ ab aliis dantur, sustententur. Nisi enim hoc esset, societas humana permanere non posset. Si enim aliquis circa sua propria tantum sollicitudinem gereret, non

esset qui communi utilitati deserviret. Optimum est igitur bonorum societati quod illi qui, prætermissa propriorum cura, utilitati communi deserviunt, ab his quorum utilitati deserviunt, sustententur: propter hoc enim & milites de stipendiis aliorum vivunt, & rectoribus Reipublicæ de communi providetur. Qui autem voluntariam paupertatem assumunt, ut Christum sequantur, ad hoc utique omnia dimittunt ut communi utilitati deserviant, sapientia, & eruditione, & exemplo populum illustrantes, vel oratione, & intercessione sustentantes.

Ex quo etiam patet quod non turpiter vivunt de his quæ ab aliis dantur, ex quo ipsi majora rependunt, ad sustentationem temporalia accipientes, & in spiritualibus aliis proficientes. Unde & Apostolus II. Cor. VIII. 14. *Vestra abundantia, scilicet in temporalibus, illorum inopiam suppleat*; & in eodem: *Ut & illorum abundantia, scilicet in spiritualibus, vestra inopiam sit supplementum*. Qui enim alterum juvat, particeps fit operis ejus in bono, & in malo.

Dum autem exemplis suis alios provocant ad virtutes, fit ut hi qui eorum exemplis proficiunt, minus ad divitias afficiantur, dum vident alios propter perfectionem vitæ divitias omnino deserere. Quanto autem aliquis minus divitias amat, & est virtuti magis intentus, tanto facilius divitias in aliorum necessitate distribuit: unde qui paupertatem voluntariam assumentes de his quæ ab aliis dantur, vivunt, magis fiunt aliis pauperibus utiles, alios ad misericordiam opera verbis, & exemplis provocando, quam fiant damnosi ad sustentationem vitæ aliorum beneficia accipientes.

Patet etiam quod homines in virtute perfecti, quales esse oportet qui paupertatem voluntariam sectantur, divitias contemnentes, libertatem animi non perdunt propter aliqua modica quæ ad sustentationem vitæ ab aliis accipiunt; cum homo libertatem animi non perdat nisi propter ea quæ in affectu suo dominantur: unde propter ea quæ homo contemnit, si sibi dentur, libertatem non perdit.

Licet autem sustentatio eorum qui vivunt de his quæ ab aliis dantur, ex voluntate dantium dependeat, non tamen propter hoc insufficientis est ad sustentandam vitam pauperum Christi: non enim dependet ex voluntate unius, sed ex voluntate multorum. Non est autem probabile quod in multitudine fidelis populi non sint multi qui prompto animo subveniant necessitatibus eorum quos in reverentia habent propter perfectionem virtutis.

Non est autem inconveniens, si etiam necessitates suas exponant, & necessaria petant vel pro aliis, vel pro se: hoc enim & Apostoli fecisse leguntur, non solum ab aliis quibus prædicabant, necessaria accipientes, quod magis potestatis erat quam mendicitatis, propter ordinationem Domini, ut qui Evangelio deserviunt, de Evangelio vivant; sed etiam pro pauperibus qui erant in Hierusalem, qui sua dimittentes, in paupertate vivebant; nec tamen gentibus prædicabant, sed eorum spiritualis conversatio poterat illis valere à quibus sustentabantur. Unde & Apostolus talibus non ex necessitate, sed ex voluntate dantium persuadet eleemosynas subveniendum; quod nihil est aliud quam mendicare. Hæc autem mendicitas non reddit homines contemptibiles, si moderate fiat ad necessitatem, non ad superfluitatem, & sine importunitate, considerata conditione personarum à quibus petitur, & loci, & temporis: quod necesse est observari ab his qui perfectionem vitæ sectantur.

Ex quo etiam patet quod talis mendicitas non habet

aliquam speciem turpitudinis, quam haberet, si cum importunitate, & indiscrete fieret ad superfluitatem, vel voluptatem. Manifestum est autem quod mendicitas cum quadam abiectione fit: sicut enim pati ignobilius est quam agere, ita accipere quam dare, & Regi obedire quam gubernare, & imperare; quamvis propter aliquid adjunctum posset recompensatio fieri.

Ea vero quæ abiectionis sunt, sponte assumere, ad humilitatem pertinet, non quidem simpliciter, sed secundum quod necessarium est. Cum enim humilitas sit virtus, nihil indiscrete operatur. Non est igitur humilitatis, sed stultitiæ, si quis quocumque abiectionem officium impendatur, hoc propter humilitatem aliquis non recuset. Si igitur necessarium est ad perfectionem pauperis vitæ sectandum, quod aliquis mendicet, hanc abiectionem ferre humilitatis est. Quandoque etiam abiectione assumere virtutis est, etsi nostrum hoc officium non requirat, ut alios nostro exemplo provocemus, quibus incumbit ut id facilius ferant: nam & dux internum militis officio fungitur, ut alios provocet. Quandoque etiam abiectionis vimur per virtutem ut medicina quædam; puta, si alicujus animus ad immoderatam excellentiam sit pronus, utiliter debita moderatione servata abiectionis vimur vel sponte, vel ab aliis impositis ad elationem animi comprimendam, dum per hæc quæ gerit, sibi ipsi quodammodo parificat etiam infimos homines qui circa vilia officia occupantur.

Est autem omnino irrationabilis error illorum qui putant omnem sibi solitudinem à Domino interdicitam de victu quaerendo. Omnis enim actus solitudinem requirit. Si igitur homo nullam solitudinem de rebus temporalibus habere debet, sequitur quod nihil temporale agere debeat: quod neque possibile, neque rationabile est observari. Deus enim unicuique rei ordinavit actiones secundum proprietatem suæ naturæ. Homo autem ex spirituali, & corporali natura conditus est. Necessarium est igitur secundum divinam ordinationem ut corporales actiones exerceat, & spiritualibus intendat: & tanto perfectior est, quanto plus spiritualibus intenditur. Non est igitur modus perfectionis humanæ quod nihil corporale agatur: quia cum corporales actiones ordinentur ad ea quæ sunt necessaria ad conservationem vitæ, si quis eas prætermittit, vitam suam negligit, quam quilibet conservare tenetur. Expectare autem à Deo subsidium in quibus se aliquis potest per propriam actionem juvare, prætermissa propria actione, est insipientis, & Deum tentantis. Hoc enim ad divinam bonitatem pertinet ut rebus provideat, non immediate omnia faciendo, sed alia movendo ad proprias actiones, ut supra dictum est. Non est igitur expectandum à Deo ut omni actione propria qua sibi aliquis subvenire potest, prætermissa, Deus ei subveniat: hoc enim divinæ ordinationi repugnat, & bonitati ipsius.

Sed quia licet in nobis sit agere, non tamen in nobis est ut actiones nostræ debitum finem consequantur, propter impedimenta quæ possunt contingere; hoc dispositioni divinæ subjacet, quid cuique ex actione sua proveniat. Præcipit ergo Dominus nos non debere esse sollicitos de eo quod ad nos non pertinet, scilicet de eventibus nostrarum actionum; non autem prohibuit nos esse sollicitos de eo quod ad nos pertinet, scilicet de nostro opere. Non igitur contra præceptum Domini agit qui de iis quæ ab ipso agenda

da sunt, sollicitudinem habet; sed ille qui sollicitus est de his quæ possunt emergere, etiam si ipse proprias actiones exequatur, ita quod debitas actiones prætermittat ad obvium hujusmodi eventibus, contra quos debemus in Dei providentia sperare, per quam etiam aves, & herbe sustentantur. Talem enim sollicitudinem habere, videtur pertinere ad errorem gentilium, qui divinam providentiam negant. Propter quod Dominus concludit, quod non simus solliciti in crastinum: per quod non prohibuit quin conservarem ea quæ sunt nobis in crastinum necessaria suo tempore; sed ne de futuris eventibus sollicitemur cum quadam desperatione divini auxilii: vel ne præoccupet hodie sollicitudinem quæ erit habenda in crastino; quia quælibet dies suam sollicitudinem habet: unde subditur: *Sufficit enim diei malitia sua*.

Sic igitur patet quod diversis modis convenientibus vivere possunt qui voluntariam paupertatem sectantur: inter quos ille laudabilior est qui magis à sollicitudine temporalium, & occupatione circa ea hominis animum reddit immunem.

C A P U T CXXXVI.
De errore illorum qui perpetuam continentiam impugnant.

Sicut autem contra paupertatis perfectionem, ita & contra continentiam homines quidam perversi sensus homines sunt locuti. Quod quidem bonum continentiam his, & similibus rationibus excludere nituntur.

1. Viri enim & mulieris conjunctio ad bonam speciem ordinatur. Divinius magis est bonum speciei quam bonum individui. Magis ergo peccat qui omnino abstinet ab actu quo conservatur species, quam peccaret, si abstineret ab actu quo conservatur individuum, sicut sunt comestio, potus, & alia hujusmodi.

2. Adhuc. Ex divina ordinatione dantur homini membra ad generationem apta, & etiam vis concupiscibilis incitans, & alia hujusmodi ad hoc ordinata. Videtur igitur contra divinam ordinationem agere qui omnino ab actu generationis abstinere.

3. Item. Si bonum est quod unus contineat, melius est quod multi, & optimum quod omnes. Sed ex hoc sequitur quod genus humanum deficiat. Non igitur bonum est quod aliquis homo omnino contineat.

4. Amplius. Castitas sicut & alie virtutes, in medio consistit. Sicut igitur contra virtutem agit qui omnino concupiscentias insequitur, & intemperatus est; ita contra virtutem agit qui omnino à concupiscentiis abstinet, & insensibilis est.

5. Præterea. Non est possibile quin in homines concupiscentiæ venerorum orientur, cum naturales sint. Resistere autem omnino concupiscentiis, & quasi continuam pugnam habere, majorem inquietudinem animo tribuit quam si aliquis moderate concupiscentiis uteretur. Cum igitur inquietudo animi maxime perfectioni virtutis repugnet, videtur perfectioni virtutis adversari quod aliquis perpetuam continentiam servet.

Hæc igitur contra perpetuam continentiam objici videntur.

Quibus etiam adjungi potest præceptum Domini quod primis parentibus legitur esse datum Genes. I. & IX. *Crescite, & multiplicamini, & replete terram*: quod non est remotum, sed magis videtur à Domino in Evangelio esse confirmatum Matthæi XI. 6. ubi

dicit: *Quos Deus conjunxit, homo non separet*, de conjunctione matrimonii loquens. Contra autem hoc præceptum expresse facit qui perpetuam continentiam servat. Videtur igitur non esse licitum perpetuam continentiam servare.

Hoc autem non difficile est solvere secundum ea quæ præmissa sunt. Considerandum enim est, quod alia ratio est habenda in his quæ ad necessitatem uniuscujusque hominis pertinent, atque alia in his quæ pertinent ad multitudinis necessitatem. In his enim quæ ad uniuscujusque necessitatem pertinent, oportet quod cuilibet provideatur: hujusmodi autem sunt cibi, & potus, & alia quæ ad sustentationem individui pertinent: unde necessarium est quod quilibet cibo, & potu utatur. In his autem quæ necessaria sunt multitudini, non oportet quod cuilibet de multitudine attribuat, neque etiam est possibile. Patet enim multa esse necessaria multitudini hominum, ut sunt: cibus, potus, indumentum, domus, & alia hujusmodi, quæ impossibile est quod per unum procurentur: & ideo diversorum oportet esse diversa officia, sicut etiam in corpore diversa membra ad diversos actus ordinantur. Quia igitur generatio non est de necessitate individui, sed de necessitate totius speciei; non est necessarium quod omnes homines actibus generationis vacent; sed quidam ab his actibus abstinentes aliis officiis mancipentur, puta militiæ, vel contemplationi.

Ex quo patet solutio ad secundum. Ex divina enim providentia dantur homini ea quæ sunt toti speciei necessaria. Nec tamen oportet quod quilibet homo quolibet illorum utatur: data est enim homini industria edificandi, & virtus ad pugandum; nec tamen oportet quod omnes sint edificatores, aut milites. Similiter licet sit homini divinitus provisus virtus generativa, & ea quæ ad actum ejus ordinantur; non tamen oportet quod quilibet actui generationis intendat.

Unde etiam patet solutio ad tertium. Ab his enim quæ sunt necessaria, quamvis quantum ad singulos melius sit quod abstinere, melioribus deditus, non tamen est bonum quod omnes abstinere, sicut & in ordine universi apparet: quamvis enim substantia spiritualis sit melior quam corporalis, non tamen esset melius universum in quo essent solum substantiæ spirituales, sed imperfectius: & quamvis sit melius oculus pede in corpore animalis, non tamen esset perfectum animal, nisi haberet oculum, & pedes. Itaque etiam nec multitudo humani generis haberet statum perfectum, nisi essent aliqui intendentes generationis actibus; & aliqui ab his abstinentes, & contemplationi vacantes.

Quod autem quarto objicitur, quod necesse est virtutem in medio esse, solvitur per id quod supra jam de paupertate dictum est. Medium enim virtutis non accipitur semper secundum quantitatem rei quæ ordinatur ratione, sed secundum regulam rationis, quæ debitum finem attingit, & circumstantias convenientes metitur. Et sic ab omnibus venerorum delectationibus abstinere præter rationem, virtutum insensibilitatis dicitur; si autem secundum rationem fiat, virtus est quæ etiam communem hominis modum excedit: facit enim homines esse in divinæ quadam similitudinis participatione: unde virginitas Angelis dicitur esse cognata.

Ad quintum dicendum, quod sollicitudo, & occupatio quam habent hi qui conjugio utuntur de uxoribus, filiis, & necessariis vitæ acquirendis, est continua; inquietatio autem quam homo patitur ex pugna